Carolina POPUŞOI

Calcuri de diateză verbală nerecomandate în limba română din Basarabia

C.P. – dr. în filologie la Universitatea din Bucureşti (2002), cercetător ştiinţific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din Bucureşti (din 1999). A publicat *Micul dicţionar academic* (MDA, vol. I-IV, 2001-2003, coautor), *Structuri sintactice ale limbii române cu element predicativ suplimentar* (2002), *Limba română actuală din Basarabia. Particularităţi morfosintactice şi lexico-semantice* (2013).

Unrecommended voice calques in the Romanian spoken in Bessarabia. Voice calques are included under morphological calques. Unlike other types of calques, morphological calques do not show a high degree of diversity. This is explained by the fact that morphology is one of the fields with higher resistance to foreign influence. In the Romanian spoken in Bessarabia, voice calques are characterized by imitation from Russian of the reflexive voice (in cases where literary Romanian requires the use of the active voice) and, in rarer cases, the active voice (in cases where standard Romanian recommends the use of the reflexive voice). Similar to other types of unrecommended calques, voice calques lead to degradation of the language in this linguistic area.

Calcurile de diateză verbală fac parte din categoria calcurilor morfologice, care, la rândul lor, se încadrează în clasa calcurilor gramaticale. Calcurile morfologice au ca trăsătură distinctivă imitarea, după o limbă străină, a unor paradigme morfologice. Spre deosebire de alte tipuri de calcuri, cele morfologice nu au o diversitate atât de mare. Acest aspect se explică prin faptul că morfologia este un domeniu mai rezistent la influenţe străine [vezi şi: Brâncuş (1994), Berejan (2007)]. Calcurile morfologice nerecomandate din româna din Basarabia constau în preluarea *ad litteram*, din limba rusă, a unor categorii morfologice. Cel mai întâlnit tip de calc morfologic nerecomandat din acest spaţiu lingvistic ţine de diateza verbală. Calcul în discuţie se caracterizează prin imitarea, după limba rusă, a diatezei

BDD-A20561 © 2015 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:20 UTC)

reflexive (în situația în care limba română literară impune utilizarea diatezei active) și, mult mai rar, a diatezei active (în cazul în care româna literară recomandă folosirea diatezei reflexive).

Calchierea diatezei reflexive

În limba română din Basarabia, calcurile de diateză nerecomandate se manifestă, în special, prin preluarea diatezei reflexive din limba rusă, fără a ține seama că, în româna literară, nu orice verb sau nu orice sens al verbului este compatibil cu categoria reflexivului.

Sub aspectul reflexivității, limba rusă are un sistem mult mai dezvoltat față de limba română, ceea ce determină ca, în româna din stânga Prutului, abaterile de la paradigma diatezei active să fie într-un număr relativ mare.

Calchiind diateza reflexivă, după limba rusă, românii basarabeni creează adesea forme verbale reflexive inexistente în româna literară. Spre exemplu: **a **se** încânta*[1] pentru *a fi încântat, a fi fascinat*, <cf. rus. *восхищать**ся***>; **a **se** greși* pentru *a greși*, <cf. rus. *ошибить**ся***>. În limba română literară, verbul *a încânta* apare doar la diateza activă, pe când, în rusă, acesta are atât valoare activă (cf. rus. *восхищать*), cât și reflexivă (cf. rus. *восхищать**ся***). De asemenea, în limba română literară, verbul *a greși* este utilizat doar la diateza activă, pe când, în rusă, elementul verbal în discuție este exclusiv reflexiv (cf. rus. *ошибить**ся***).

Greșelile de diateză, comise prin calchiere, după tiparul reflexiv din limba rusă, sunt specifice, cu precădere, stilului colocvial. De exemplu:

a **se atârna* pentru *a avea o anumită atitudine / un anumit comportament față de ceva / de cineva* (vezi **a se atârna serios față de muncă* pentru *a avea o atitudine serioasă față de muncă*, <cf. rus. *относить**ся** серьезно к труду*>);

a **se cunoaște* pentru *a cunoaște* (vezi **El s-a cunoscut cu greutățile vieții încă din copilărie* pentru *El a cunoscut greutățile vieții încă din copilărie*, <cf. rus. *Уже с детства, он ознакомил**ся** с жизненными трудностями*>); [Această restricție de diateză se aplică pentru situațiile în care complementul este exprimat printr-un substantiv inanimat. Când însă complementul este actualizat printr-un nume cu trăsătura [+ Animat], verbul examinat se poate construi și cu diateza reflexivă. Vezi *Ion s-a cunoscut cu Maria în timpul facultății*];

a **se deschide* pentru *a deschide, a inaugura* (vezi **Ne deschidem mâine* pentru *Deschidem / inaugurăm mâine*, <cf. rus. *Мы открываем**ся** завтра*>);

BDD-A20561 © 2015 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:20 UTC)

a **se determina* pentru *a determina, a (se) clarifica, a (se) decide, a (se) hotărî, a stabili* (vezi **a se determina de partea cui este* pentru *a (se) clarifica / a (se) decide / a (se) hotărî / a stabili de partea cui este*, <cf. rus. *определить**ся** на чьей он стороне*>);

a **se greși* pentru *a greși* (vezi **M-am greșit și de data aceasta* pentru *Am greșit și de data aceasta*, <cf. rus. *Я ошибла**сь** и на этот раз*>);

a **se împărtăși* pentru *a împărtăși* (vezi **a se împărtăși cu impresiile* pentru *a împărtăși impresiile / a împărtăși din impresii*, <cf. rus. *поделить**ся** впечатлениями*>); [În asemenea împrejurare, verbul *a împărtăși* poate fi însoțit însă de reflexivul în dativ. Vezi *a-și împărtăși impresiile*];

a **se împărți* pentru *a împărți* (vezi **a se împărți cu fratele* pentru *a împărți (ceva) cu fratele*, <cf. rus. *поделить**ся** с братом*>);

a **se încânta* pentru *a fi încântat, a fi fascinat* (vezi **a se încânta de priveliște* pentru *a fi încântat / fascinat de priveliște*, <cf. rus. *восхищать**ся** зрелищем*>);

a **se începe* pentru *a începe* (vezi **Se începe spectacolul / ploaia* pentru *Începe spectacolul / ploaia*, <cf. rus. *Начинает**ся** спектакль / дождь*>);

a **se învăța* pentru *a învăța* (vezi **El se învață la facultate.* pentru *El învață la facultate*, <cf. rus. *Он учит**ся** на факультете*>);

a **se ocupa* pentru *a studia, a învăța* (vezi **a se ocupa la engleză* pentru *a studia / a învăța / a-și face temele la engleză*, <cf. rus. *заниматься** по английскому*>);

a **se primi* pentru *a rezulta, a reieși, a decurge* (vezi **Se primește că eu sunt vinovat de toate* pentru *Rezultă / reiese / decurge că eu sunt vinovat de toate*, <cf. rus. *Получает**ся** что во всем виноват я*>);

a **se primi* pentru *a se crea* (vezi **S-a primit o neînțelegere* pentru *S-a creat o neînțelegere*, <cf. rus. *Получило**сь** недоразумение*>);

a **se primi* pentru *a ieși, a izbuti, a reuși* (vezi **Nu mi se primește acest lucru* pentru *Nu-mi iese / nu-mi reușește acest lucru*; *Nu izbutesc / nu reușesc să fac acest lucru*, <cf. rus. *Это мне не получает**ся**>);

a **se privi* pentru *a părea, a se prezenta, a se vedea* (vezi **Cum se privește rochia cu centură?* pentru *Cum pare / cum se prezintă / cum se vede rochia cu centură?*, <cf. rus. *Как смотрит**ся** платье с ремнем?*>);

a **se răsplăti* pentru *a (se) achita, a plăti* (vezi **a se răsplăti cu cineva* pentru *a (se) achita / a plăti o datorie față de cineva*, <cf. rus. *расплачивать**ся** с кем-то*>);

BDD-A20561 © 2015 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:20 UTC)

a **se râde* pentru *a râde* (vezi **El se râde de colegi* pentru *El râde de colegi*, <cf. rus. *Он смеет**ся** над коллегами*>);

a **se reține* pentru *a mai rămâne undeva; a ajunge (undeva) mai târziu din cauza reținerii de către cineva sau de ceva* (vezi **M-am reținut la școală* pentru *Am mai rămas la școală (și de aceea am ajuns așa de târziu)*, <cf. rus. *Я задержала**сь** в школе*>);

a **se scăpa* pentru *a ieși dintr-o încurcătură, dintr-o situație grea; a se salva, a scăpa* (vezi **Trebuie să ne scăpăm singuri* pentru *Trebuie să ieșim singuri din încurcătură / din această situație grea; Trebuie să scăpăm singuri din încurcătură / din această situație grea* <cf. rus. *Надо спасать**ся** самим*>);

a **se schimba* pentru *a schimba* (vezi **a se schimba cu locurile / cu rolurile* pentru *a schimba locul / rolul cu cineva*, <cf. rus. *поменять**ся** местами / ролями*>); [În asemenea situații, verbul *a schimba* admite însă reflexivul în dativ. Vezi *a-și schimba locurile / rolurile*];

a **se stărui* pentru *a se sili, a se strădui* (vezi **a se stărui să nu greșească* pentru *a se strădui să nu greșească*, <cf. rus. *стараться** ся** не ошибиться*>); [În limba română literară, verbul *a stărui*, pe lângă faptul că este nereflexiv, are cu totul alte sensuri față de rusescul *стараться*];

a **se șopti* pentru *a șopti* (vezi **Frunzele parcă se șoptesc între ele* pentru *Frunzele parcă șoptesc între ele*, <cf. rus. *Листья будто шепчут**ся** между собой*>);

a **se șușoti* pentru *a șușoti* (vezi **Fetele se șușotesc des în pauze* pentru *Fetele șușotesc des în pauze*, <cf. rus. *Девчонки часто шушукают**ся** / шепчут**ся** на переменах*>) etc.

Din exemplele prezentate mai sus, este evident că, în urma calchierii diatezei reflexive, după limba rusă, românii din stânga Prutului au creat fie forme verbale reflexive inexistente în româna literară, fie forme reflexive nespecifice pentru un anumit sens al verbelor polisemantice. Uneori, după cum s-a observat, odată cu diateza, s-a calchiat, după limba rusă, și sensul verbului din limba de origine (vezi **a se ocupa, *a se primi, *a se privi, *a se reține* etc.).

Calchierea diatezei active

În raport cu calchierea diatezei reflexive, în spațiul lingvistic basarabean, calchierea diatezei active este un fenomen mult mai rar. În astfel de si-

BDD-A20561 © 2015 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:20 UTC)

tuații, se preia diateza activă din limba rusă, în situația în care româna literară impune utilizarea diatezei reflexive. Adesea, în asemenea cazuri, în limba română standard, se folosește reflexivul în dativ. Spre exemplu:

**a însuși* pentru *a-și însuși* (vezi **a însuși lecția* pentru *a-și însuși lecția*, <cf. rus. *усвоить урок*>);

**a odihni* pentru *a se odihni* (vezi **El odihnește* pentru *El se odihnește*, <cf. rus. *Он отдыхает*>);

**a risca* pentru *a-și risca...* (vezi **a risca cu viața / cu sănătatea* pentru *a-și risca viața / sănătatea*, <cf. rus. *рисковать жизнью / здоровьем*>).

Credem că numărul nesemnificativ de calcuri de diateză activă, după limba rusă se explică prin faptul că verbele la diateza activă din această limbă, de obicei, au această trăsătură și în limba română literară.

Deși, în raport cu alte categorii de calcuri, cele de diateză (reflexivă și activă) nu sunt atât de numeroase, asemenea abateri duc la degradarea limbii române din stânga Prutului. În lucrările de specialitate, aspectul analizat aici poate fi urmărit și la: Mândâcanu (1987), Mătcaș (1995), Guțu (1998), Condrea (2001), Popușoi (2013).

Note

[1] În acest articol, asteriscul (*) indică faptul că asemenea verbe și structuri din româna de la Est de Prut sunt nerecomandate.

Bibliografie

1. S. Berejan, *Degradarea vorbirii orale într-un stat în care funcționează paralel două limbi oficiale*, în *Itinerar sociolingvistic*, Casa Limbii Române, Chișinău, 2007, p. 98-105.
2. Gr. Brâncuș, *Vitalitatea limbii române*, în *Limba Română*, Chișinău, 1994, nr. 5-6, p. 28-33.
3. I. Condrea, *Norma literară și uzul local*, Firma Editorial Poligrafică Tipografia Centrală, Chișinău, 2001.
4. V. Guțu, *Dicționar al greșelilor de limbă*, Editura Arc, Chișinău, 1998.
5. N. Mătcaș, *De la grotesc la sublim*, Editura Revista „Limba Română”, Chișinău, 1995.
6. V. Mândâcanu, *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, Ediția a II-a, Editura Cartea Moldovenească, Chișinău, 1987.
7. C. Popușoi, *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexico-semantice*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, București, 2013.

BDD-A20561 © 2015 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:20 UTC)